

ÖZEL EĞİTİMDE ERKEN TANI, MÜDAHALENİN ÖNEMİ VE ERKEN EĞİTİM PROGRAMLARI

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ: SELİME ÇELİK
Batman Rehberlik ve Araştırma Merkezi

İÇERİK

- Özel eğitim
- Özel eğitime ihtiyaç nasıl fark edilir?
- Erken tanılama nasıl olur ?
- Erken müdahale nedir?
- Erken müdahalenin önemi
- Erken eğitim
- Örnek öykü
- Özel Eğitimde Erken Tanının Hedefi
- Ailelere sağlanan erken özel eğitim programlarının temel özelliklerini
- Erken Eğitim Programının Hedeflediği Genel Amaçları
- Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Özel Eğitim Hizmetlerinin Hedefleri
- Özel Eğitimde Erken Eğitim (Erken Müdahale) Programları
- Türkiye’de Erken Özel Eğitim Uygulamaları

Özel Eğitim

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitimi için özel olarak yetiştirilmiş personel, onlara özgü geliştirilen, hazırlanan eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalara “özel eğitim” denir.

HER ANNE VE BABANIN,
ERKEN ÇOCUKLUK
DÖNEMİNDEKİ PAYLARI
%100 dür.

Çocukluğun ilk yılları ana-baba, aile üyeleri ve diğer yetişkinlerle olan deneyim ve etkileşimlerin çocuğun gelişimini etkilediği dönemdir.

ÖZEL EĞİTİM

'573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede (KHK) belirtildiği gibi:

Özel eğitime İhtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlamak esastır. Engelli bireylerin engelinin erken fark edilerek tanının erken konulması ve eğitime başlanması engelli bireyin gelişimi açısından önemlidir.

Erken farkına varabilme uzman tanısı gerektirmektedir. Uzmanlar ve gerekli ortamlar sağlandığında erken tanı doğum öncesi dönemde bile yapılabilmektedir.

ÖZEL EĞİTİME İHTİYAÇ NASIL FARK EDİLİR?

Yeni doğmuş bir bebeğin engeli ilk bakışta ve rutin olarak uygulanan testlerle tespit edilemeyebilir. Bu anlamda en çok iş ebeveynine düşmektedir. Çocuğun dil, hareket, zihin, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yaşlarına göre yolunda olmayan bir durum gözlemlendiğinde, hiç vakit kaybetmeden üniversitelerin ilgili bölümlerine, uzmanlara, kurumlara müracaat etmelidirler.

Erken tanılama nasıl olur ?

Erken tanılamayı iki başlık altında toplamak mümkündür.

Bunlardan ilki tıbbi tanılama ve değerlendirme, ikincisi ise, gelişimsel ve eğitimsel değerlendirmedir. **Tıbbi tanılama;** üniversitelerin çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları, çocuk nörolojisi, gelişimsel pediatri gibi bölüm ve kliniklerdeki alanda uzman kişiler tarafından yapılır.

Gelişimsel ve eğitimsel değerlendirme ise; üniversitelerin özel eğitim, çocuk gelişimi ve eğitimi gibi bölümlerindeki uzman kişiler ve alanda çalışanlar tarafından yapılır.

ERKEN MÜDAHALE NEDİR?

Erken müdahale; tıbbi tanılama ve eğitsel değerlendirmenin ardından uzman kişilerin çizdiği çerçeve doğrultusunda engelli çocuğun engel türü ve potansiyeli dikkate alınarak gelişim ve eğitimine katkı sağlamak amacıyla programlı ve sistematik olarak sürdürülen, ailelerin de ekonomik ve sosyo-kültürel durumunu gözeten bütüncül bir yaklaşımdır.

Erken müdahalenin önemi

Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde engelli çocuğun bakım ve eğitimi büyük ölçüde aileye aittir. Bu nedenle, ailelerin sorularına cevap vermek, sorunlarına çözüm bulmak, engelli çocuktaki yetersizlikten kaynaklanan öğrenme eksikliklerini maksimum düzeyde gidermek ve çocuktaki güçlü yönleri ortaya çıkararak topluma erken yaşta itibaren katılımını sağlamak amacıyla ailelere uzman desteğinin sağlanması, erken müdahaleyi önemli kılan etmenlerdir.

Basarıya giden yol
ik adımla başlar,
harekete geç !!

ERKEN EĞİTİM

Doğumdan başlayarak ilköğretimin ilk yıllarına kadar(0-6 yaş) devam eden, çocuğun doğuştan getirdiği gelişim potansiyelini en yüksek oranda ortaya çıkarması için gerekli ortamı ailede, toplumda ve kurumlarda sağlamayı hedefleyen çocuğun sosyal, bilişsel, dil, motor ve özbakım gibi tüm gelişimini destekleyen sürekli bir eğitim sürecidir.

Çocuklar, davranışları, duygu ve düşünceleri ile gelişim özellikleri bakımından yetişkinlerden farklı, öğrenmeye, gelişip, değişmeye açık, son derece alıcı, kendilerine özgü varlıklardır. Bu yüzden erken dönemde uyarıcılarla karşı karşıya gelmeleri, iyi düzenlenmiş bir ortamda, iyi planlanmış, kaliteli bir eğitim almaları son derece önemlidir.

Erken çocukluk eğitimi alan bir çocuğun, almayan engelli çocuğa göre daha verimli ve başarılı bir okul ve eğitim yaşantısı olur.

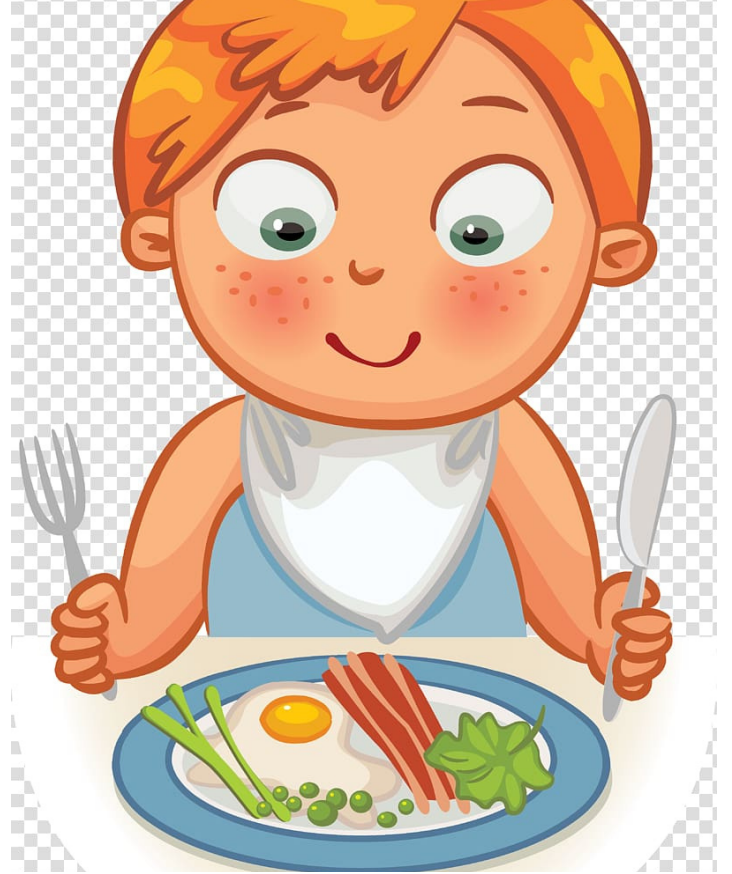
Bağımsız yaşam becerileri etkin bir şekilde gelişir, yaşam kalitesi yüksek olur.

ÖYKÜ

'Ozan iki buçuk yaşındaydı. Hala ilk sözcüklerini söylememiş, üstelik bir çok beceride kendisinden bir buçuk yaş küçük olan kardeşinden daha geriydi. Babaannesi ve annesi Ozan'ın durumunun iyi olduğunu, babasına çektiğini, zamanla daha da açılacağını söyleseler de anne Ayşe Hanım bu duruma üzülüyor ve zaman zaman karamsarlığa kapılıyordu. Ozan'ı götürdüğü bir uzman Ozan'ın otizmli olduğunu söylemişti.

'Ertesi gün çocuğunu en yakın eğitim merkezine götürdü.
Ozan şimdi üç büyük yaşında son bir yıldır o ve anne babası erken çocukluk eğitimi hizmetlerinden yararlanıyorlar. Bir yıldır Ozan'da çok gelişmeler oldu.
üOzan gereksinimlerini basit cümleler kurarak ifade edebiliyor.
üKendi başına ve başka çocuklarla işlevsel oyun oynayabiliyor.
üTuvalet, giyinme ve yemek yeme becerilerinde ustalaştı.
üAyşe hanım ve çocukları Ozanla daha keyifli zaman geçiriyorlar.

ÖZEL EĞİTİMDE ERKEN TANININ HEDEFİ

Erken eğitim dönemindeki çocuklar, aileler ve erken eğitim hizmetini sağlayanlar için şu şekilde sıralamaktadır;

Çocuklar için:

- (a) gelişimsel becerilerin en iyi şekilde kazanılmasını sağlamak
- (b) belirli durumlarda ve ortamlarda içinde yaşayacakları topluma uyumlarını en üst düzeye çıkarmak
- (c) kişisel bakımlarını yapabilme düzeylerini ve sosyal yaşamlarının kalitesini arttırmak.

Aileler için:

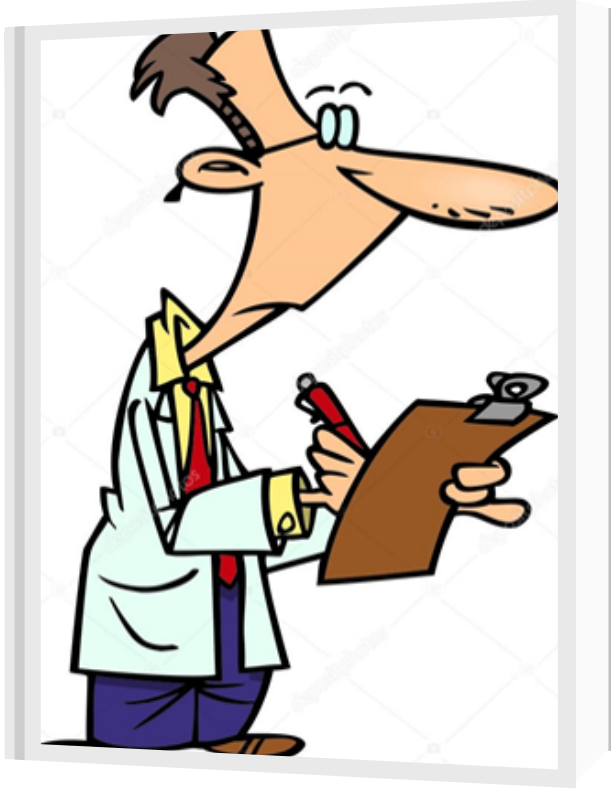
- (a) çocuklarıyla ilgili uygun kararları alabilmek
- (b) çocuklarıyla, hem aile hem de çocuk için doyurucu ve yararlı şekilde etkileşimde bulunabilmek
- (c) çocuklarının gelişimine katkıda bulunabilmek
- (d) toplumla bütünleşmek.

Hizmeti sağlayanlar için:

- (a) Gelişim geriliği olan çocukların ve ailelerinin toplum tarafından kabulünü arttırmak
- (b) Erken özel eğitim programlarını uygulamak ve geliştirmek
- (c) Gelişim geriliği olan çocukları, ailelerini ve sunulan hizmetleri desteklemek ve savunmak.

“OECD Araştırmaları, Türkiye’de erken

çocukluk eğitimi alan ve almayan öğrenciler arasında, iki okul yılına denk gelen başarı farkı olduğunu gösteriyor.

• 0-8 yaş çocuğun gelişiminin en hızlı ve en kritik yıllarıdır. Bu yıllarda temeli atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının ileri yaşlarda yön değiştirmeden daha çok aynı yönde gelişmesi şansı daha büyüktür.

Ailelere sağlanan erken özel eğitim programlarının temel özelliklerini şöyledir:

- Aileyi karar verme, planlama, değerlendirme ve uygulama düzeyinde programa katma.
- Hizmetleri, sadece çocuğu değil bütün aileyi işin içine katacak şekilde geliştirme ve planlama.
- Amaçların oluşturulmasına ve uygulamanın öncelikle aile tarafından planlanıp yürütülmesine rehberlik etme.
- Aileye seçenek önerme ve ailenin katılım oranı hakkındaki kararına saygılı olma.

ERKEN EĞİTİM PROGRAMININ HEDEFLEDİĞİ GENEL AMAÇLARI

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik olarak hazırlanan Erken Çocukluk Özel Eğitim Öğretim Programının ulaşmayı hedeflediği genel amaçlar aşağıdaki gibidir. 0-36 aylık çocuklar,

- Hatırlama, problem çözme, olaylar arasında neden-sonuç ilişkileri kurma ile düşünme süreçlerini geliştirerek bilişsel gelişim alanında ilerleme göstermelerini sağlamak,

- Dünyayı algılama, çevresinde olanları anlama ve anlamlandırabilme ile alıcı dil gelişim alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak,
- Çevresini değiştirmek, düşüncelerini iletmek, isteklerini gerçekleştirmek, karşısındaki kişi ya da kişilerle etkileşime geçmek amacıyla kendini bağımsız şekilde ifade ederek ifade edici dil gelişim alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak,
- Kavrama, bırakma ve el becerilerini geliştirerek ince motor gelişim alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak,

- Denge, hareket ve nesne kontrolü geliştirerek kaba motor gelişim alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak,
- Yetişkinlerle ve akranlarla etkileşim ve ilişki kurarak, kendi kimliğiyle başkaları ile ilişkide olarak, duygularını uygun şekilde düzenleyip göstererek sosyal-duygusal gelişim alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak,
- Başkalarının bakım ve gözetimindeki desteğin azalması, bağımsızlaşma ve yaşamda bağımsız olarak işlev görebilme için gereksinim duyduğu becerileri edinerek uyumsal beceriler alanında ilerlemeler göstermelerini sağlamak

Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Özel Eğitim Hizmetlerinin Hedefleri

Gelişim yetersizliği olan çocuğun tüm ailesini desteklemek:

Çocuğun tüm gelişim alanlarındaki gelişimini desteklemek

Çocuğun çevreyle olan etkileşimlerini kolaylaştırmak

Çocuğu toplumun bir parçası yapmak

Özel Eğitimde Erken Eğitim (Erken Müdahale) Programları

Ev merkezli program

Kurum merkezli program

Ev-kurum merkezli program

EV MERKEZLİ PROGRAM

Ev merkezli uygulamalar, ailenin gereksinimlerini kendi ortamında belirlemek, aile ile birlikte planlama yapmak, çocuğun gereksinimlerini kendi ortamında karşılamak ve aileye bilgi ve eğitimi sağlamak için ideal ortamlardır.. Bu modelde amaç hem çocuğun gelişimini desteklemek hem de çocuğa bakan kişileri çocuğun eğitimi ve bakımında etkin kılmaktır.

Ev ziyareti :Aileye sağlanan ev merkezli erken eğitim hizmetlerinde uzman aileyi evde ziyaret eder.

Kurum merkezli program

Çocuğa doğrudan hizmet sağlayan kurum merkezli sistemde amaç sağlık, bakım, beslenme ve eğitimle çocuğun çok kapsamlı gelişimini desteklemektir.

Kurum merkezli evde eğitim hizmetlerinde öğretim etkinlikleri, erken eğitim hizmeti veren bir kurumda yapılır.

Ev-kurum merkezli program

Zaman zaman uzmanın eve, zaman zaman da ailenin kuruma gelmesiyle evde ve kurumda (ev ve kuruma dayalı) yapılan bir programdır.

Türkiye'de Erken Özel Eğitim Uygulamaları

Türkiye'de en yaygın kullanılan erken özel eğitim programları, Portage ve Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programlarıdır.

Portage Programı

İlk kez Hacettepe Üniversitesi tarafından uygulanmıştır. Programda yer alan tüm öğretim çalışmaları evde yaptırılmaktadır. Her aileye bir öğretmen atanmaktadır. Bu öğretmen aileye, amaç belirlemeyi, öğretim yöntemlerini ve davranış kontrolü ilkelerini tanıtmaktadır. Öğretmen aileyi haftada bir kez yarım saat ziyaret etmektedir. Her bir ziyaret süresince, bebeklerde uyarım, özbakım, büyük ve küçük kas, toplumsallaşma, bilişsel ve dil gelişimi alanları için öğretim planlanmaktadır.

Uygulamada, her hafta bir sonraki ev ziyareti için üç hedef davranış belirlenmektedir. Öğretim öncesi veriler öğretmen tarafından kaydedilmektedir. Aile öğretmenin sunduğu yazılı yönergeler doğrultusunda, hafta boyunca öğretim çalışmalarını yürütmektedir.

PORTAGE ERKEN EĞİTİM PROGRAMININ ÖZELLİKLERİ

- ˆPortage erken eğitim programı oldukça ekonomiktir.
- ˆPortage erken eğitim programının erişilebilirliği yüksektir.
- ˆPortage erken eğitim programında evde öğretim esastır.
- ˆPortage erken eğitim programı esnekler.
- ˆAileler Portage erken eğitim programında çocuklarının davranışlarını değiştirme konusunda etkili birer ögedir.
- ˆPortage erken eğitim programında öğretim ev ziyaretleri yolu ile gerçekleştirilmektedir.
- ˆPortage erken eğitim programında hiçbir çocuğun özel gereksinimin derecesi programa katılmasına engel olarak görülmemektedir.
- ˆPortage erken eğitim programında ulaşılması planlanan özel amaçlar bulunmaktadır.
- ˆPortage erken eğitim programında çocuğun gelişim sürecini izleyebilmek için bir değerlendirme sistemi oluşturulmuştur.

Anne- babanın çocuklarıyla nasıl oynayacakları, her bir gelişim alanı için hangi etkinlikleri yaptıracakları, çocuğun kendini en az kısıtlanmış hissettiği aile ve ev ortamında yapması sağlanır.

Küçük Adımlar Programı

'Küçük Adımlar Programı'nın eğitim materyali sekiz kitaptan oluşmaktadır ve programda alıcı dil, iletişim, kişisel toplumsal, küçük kas ve büyük kas becerilerinin öğretimini hedeflenmektedir.

'Küçük Adımlar Programı kitaplarının;

- **Birincisi**, programın dayanaklarını ve hangi koşullarda geliştirildiğini anlatmaktadır.
- **İkinci kitap**, değerlendirme yapma, öğretim programı hazırlama, öğretim yapma ve çocukların olumsuz davranışlarıyla başa çıkma yollarını anlatmaktadır.
- **Üçüncü kitap**, iletişim becerilerinde çocuğun düzeyini belirleme, öğretim amaçlarını saptama ve öğretim yapma becerilerini kapsamaktadır. Bu kitabın kullanımı diğer kitaplardan bağımsız olarak yapılabilmektedir.
- **Dördüncü kitap**, büyük kas becerilerini;
- **Beşinci kitap**, küçük kas becerilerini;
- **Altıncı kitap**, alıcı dil becerilerini;
- **Yedinci kitap** ise, kişisel toplumsal becerileri kapsamaktadır.
- **Sekizinci kitap**; dört, beş, altı ve yedinci kitaplarda yer alan becerilerin değerlendirilmesine ve bu becerilerle ilgili öğretim programı hazırlanmasına hizmet eden kontrol listelerini kapsayan Gelişim Becerileri Envanteri'nden oluşmaktadır.